

Vlaamse
overheid

VLAAMS ACTIEPLAN

JEUGDDELINQUENTIE

INHOUD

Inhoud	2
Inleiding.....	4
Cijfers.....	5
1. Jeugdcriminaliteit.....	5
2. Gemeenschapsinstellingen.....	7
Acties en maatregelen.....	8
1. Preventie	8
Actie 1. Actieplan ter bestrijding van uitval in het onderwijs	8
Actie 2. Sensibilisering binnen lokale besturen en op school rond wapens, geweld en drugs, dat kadert binnen een breder veiligheidsbeleid	10
Actie 3. Expertise opbouwen in en weerbaarheid versterken op vlak van mediawijsheid en preventie van grensoverschrijdende fenomenen online	10
Actie 4. Doelgroepgerichte sensibilisering rond drugs en verhogen van de toegang tot verslavingszorg	11
Actie 5. Buurtgerichte werking binnen preventief en drugsbeleid binnen lokale besturen	11
Actie 6. Wapenverbod in schoolreglement.....	12
2. Opsporing en vervolging.....	12
2.1 Aanpassingen decreet Jeugddelinquentierecht.....	12
Actie 7. Verjaringstermijnen invoeren	12
Actie 8. De terbeschikkingstelling in uitvoering brengen.....	13
Actie 9. Invoeren elektronische monitoring voor minderjarige delinquenten en mogelijkheden verruimen	14
Actie 10. De mogelijke verstrenging van uithandengeving onderzoeken.....	15
Actie 11. Creëren van een decretale basis voor ketenaanpak en casusoverleg rond jeugddelinquentie	15
➤ <i>Ketenaanpak jeugddelinquentie oprichten in heel Vlaanderen</i>	15
➤ <i>De verschillende ketenaanpakken per regio samen onderbrengen in een Veiligheidshuis</i>	16
➤ <i>Ketenaanpak verplichten na uitstroom/doorstroom uit GI of Vlaams Detentiecentrum.....</i>	16
➤ <i>Casusoverleg als voorwaarde door jeugdrechter</i>	16
➤ <i>Uitbreiding casusoverleg met bespreking op groepsniveau.....</i>	16
➤ <i>Ketenaanpak uitbreiden qua doelgroep en vaste partners</i>	17
Actie 12. Inzetten op vrijetijdsaanbod als standaard voorwaarde bij jeugddelinquentie ...	18
2.2 Gemeenschapsinstellingen.....	18
Actie 13. Decretale verankering Kortverblijf	18
Actie 14. Veiligheid in de gemeenschapsinstellingen garanderen door aandacht voor bendevoering	19

Actie 15.	Extra veiligheidsmaatregelen in de gemeenschapsinstellingen.....	20
Actie 16.	Inzet op recidive via risicotaxatie en risicomangement	20
Actie 17.	Bijkomende capaciteit Gemeenschapsinstellingen.....	20
Actie 18.	Samenwerken met Nederland in het kader van grensoverschrijdende drugsproblematiek	21
3.	Ouderlijke verantwoordelijkheid.....	22
Actie 19.	Ouders betrekken op casusoverleg	22
Actie 20.	Verschijningsplicht en strafrechtelijke sanctionering ouders	23
4.	Informatie-uitwisseling.....	24
Actie 21.	Versterkt inzetten op aandacht voor slachtofferschap.....	24
Actie 22.	Betere informatie uitwisseling tussen de politie en de gemeenschapsinstellingen via samenwerking en lokale ketenaanpak	25
Actie 23.	Uitwisseling met Nederland: nieuwe fenomenen vergen nieuwe samenwerkingsvormen	26
Actie 24.	Een aangepaste gegevensdeling over de min- en meerderjarigheid	26
Actie 25.	Bijkomende investeringen in geïntegreerde data en monitoring	27

INLEIDING

De samenleving wordt met enige regelmaat opgeschrikt door ernstige incidenten waarbij jongeren betrokken zijn. Hoewel de algemene criminaliteitscijfers in dalende lijn zijn en er ook niet meer jeugddelicten zijn, zien we wel een toename van de ernst van de feiten. In grotere steden rapporteren de politiediensten ook een verhoogd wapenbezit, voornamelijk steekwapens, zoals messen, dolken, schroevendraaiers, machetes, etc. De omvang van het wapenbezit zal een veelvoud zijn van de omvang van het wapengebruik door jongeren.

Het exacte aantal jongeren dat een wapen draagt, is echter niet bekend. Verschillende lokale politiezones uit Vlaanderen beamen wel deze tendens en merken een toename van illegaal wapenbezit. Zelfs op school worden messen meegenomen in de boekentas. Uit de Veiligheidsmonitor Voortgezet (Speciaal) Onderwijs van Nederland uit 2018, meldde 25% van de leidinggevenden in 2018 wapenincidenten (2016: 33%). Ook gaf 1% van de leerlingen in het VSO aan een wapen mee naar school te nemen en 9% zei dat buiten school te doen.

Dragers van een wapen voelen zich over het algemeen zelfverzekerder en zijn minder geneigd conflicten te sussen of uit de weg te gaan. De fysieke gevolgen voor het slachtoffer zijn vervolgens vaak ernstiger dan in de gevallen van geweld waarbij geen wapen gebruikt wordt. In 2020 bleek uit nationale cijfers van de federale politie dat bij 53 steekpartijen een minderjarige verdachte betrokken was - dat is één per week. Ook in Nederland neemt het messengeweld onder tieners toe. Vorig jaar waren jongeren daar bij 67 steekincidenten betrokken.

Bovenstaande situatieschets rond wapenbezit en wapengebruik illustreert zowel de stijgende complexiteit als de verharding van bepaalde vormen van jeugdcriminaliteit. Naast het toenemend gebruik van wapens gaat het onder andere om sterke groepsdynamieken ('bendevorming' al of niet in de periferie van meer georganiseerde vormen van (drugs-)criminaliteit). Er is doorheen de cijfers ook de impact van sociale media merkbaar, zowel in nieuwe vormen van jeugddelinquentie (zoals belaging, het verspreiden van beeldmateriaal, ...) als het werven van vaak kwetsbare jongeren

Deze realiteit maakt dat een geïntegreerd beleid, over de verschillende beleidsniveaus heen, over politie, justitie, lokale besturen, preventiediensten en hulpverlening tot de uitvoering van de reacties, altijd actueel en noodzakelijk blijft. Daarom moeten we de vinger aan de pols houden voor nieuwe evoluties, tendensen en nieuwe risico's en uitdagingen en is er dus nood aan een overkoepelend kader. Want veiligheidsvraagstukken staan bijna nooit op zichzelf. Preventief inzetten op het vermijden van jeugddelinquentie en een omvattende aanpak van jeugddelinquentie vraagt om een daadkrachtig en breed gedragen transversaal beleid. Jeugddelinquentie hangt samen met andere zorgen en vraagstukken, en zijn onderdeel van een bredere maatschappelijke situatie. Jongeren raken immers niet van de ene op de andere dag op het slechte pad. Er is vaak een lange aanloop, met een complexiteit van contextuele factoren, met zorgen over veiligheid en mogelijkheden, thuis, op school, op straat of elders, waarin op cruciale momenten de kans om hierop in te werken niet (kon) of onvoldoende werd genomen, hetzij door de ouders, hetzij door andere actoren.

In dit eerste Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie komen preventie, en opsporing en vervolging samen. Het is een overkoepelend plan over beleidsdomeinen heen waar justitie, welzijn, opgroeien, jeugd, media, onderwijs en binnenlands bestuur de krachten bundelen onder coördinatie van Vlaams minister van Justitie en Handhaving Zuhail Demir en Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Hilde Crevits.

CIJFERS

1. JEUGDCRIMINALITEIT

In 2022 stroomden zo'n 34.804 nieuwe zaken jeugddelict binnen op de 6 Vlaamse jeugdparquetten. In 2020 en 2021 waren dat er respectievelijk 38.220 en 36.607. De verhouding jongens/meisjes is vrij klassiek en voorspelbaar. In de parketcijfers gaat het over een verhouding van 81% jongens t.a.v. 19 % meisjes. Het aandeel meisjes blijkt de laatste jaren zelfs te dalen.

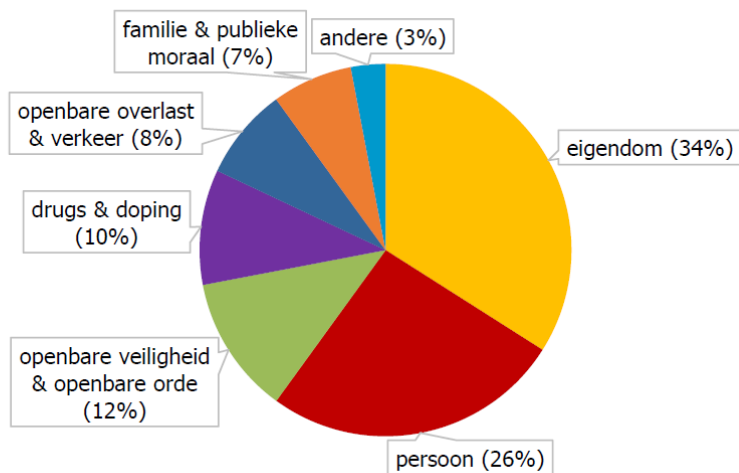
Bekijken we de klassieke leeftijdscategorieën inzake criminaliteit dan zien we dat er een groep van 16 tot 23-25-jarigen uitspringt, ook internationaal. Deze groep is verdacht van/pleegt verhoudingsgewijs het meeste feiten ten aanzien van alle andere bevolkingsgroepen. Wat de leeftijd van de minderjarigen betreft op het moment dat ze een als misdrijf omschreven feit (MOF) zouden begaan hebben, vormen de 16- tot 18-jarigen in 2022 de grootste groep (49%), gevolgd door de 14- tot 16-jarigen (34%). De 12- tot 14-jarigen waren betrokken in 13% van de MOF-zaken. In vergelijking met 2013 is het aandeel van de leeftijdsgroepen ongeveer stabiel gebleven.

Ook onderzoek vanuit het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) naar profiel van jongeren inzake jeugddelinquentie leverde geen indicaties op dat de populatie verjongt. Het aantal zaken voor min 6-jarigen bedroeg bijvoorbeeld in 2022 0,25 % van de inkomende zaken op de jeugdparquetten. Voor de 6 tot -12-jarigen gaat het over ca. 3,95 % van de inkomende zaken. Vergelijken we deze leeftijdscategorieën met de voorbije jaren dan zien we dus eerder een daling van het aantal inkomende zaken voor de min 12-jarigen op niveau van de jeugdparquetten, als we bijvoorbeeld 2022 vergelijken met 2019.

Voor de soort delicten die worden gepleegd, wordt er geen onderscheid gemaakt tussen Vlaanderen, Brussel en Wallonië gezien het om parketcijfers gaat (cijfers 2022). In de totaalcijfers van het parket voor 2022, het eerste jaar 'na corona' zien we dat dit corona-effect van de voorbije 2 jaren uitvlakt. We zien natuurlijk een grote daling van het aantal corona-inbreuken en een stijging van de klassieke tenlasteleggingen, zowel persoons- als eigendomsdelicten.

Uit het recentste rapport¹: *“De daling van de jeugddelict-zaken tussen 2021 en 2022 is voornamelijk toe te schrijven aan de forse daling van het aantal zaken met betrekking tot COVID-19 (-97%, van 9.360 zaken naar 258 zaken). De verdere versoepeling van de coronamaatregelen en de geleidelijke terugkeer naar het normale leven in 2022 lijken zich niet alleen te reflecteren in een verminderde instroom van de coronadossiers (volksgezondheid) maar ook in de verdere samenstelling van de MOF-instroom. Zo zien we voor de meeste grote tenlasteleggingsgroepen in 2022 een stijgende trend, alleen bij de zaken in materies van familie & publieke moraal en openbare veiligheid & openbare orde stellen we een lichte daling vast (-2% t.o.v. 2021). Een opvallende toename noteren we bij de zaken met betrekking tot persoonsdelicten (+17%) en eigendomsdelicten (+13%). Een lichtere stijging manifesteert zich bij de zaken met betrekking tot drugs & doping (+6%) en inbreuken tegen de openbare overlast en verkeer (+4%). De cijfers van 2022 behoeven toch enige nuance, daarom houden we ze tegen het licht van de evolutie van de laatste 10 jaar. De jeugdbeschermingszaken zijn tussen 2013 en 2022 met 20% gestegen.”* Deze stijging is vooral te verklaren door de stijging van het aantal dossiers in verontrustende situatie, namelijk + 34%. Het aantal zaken jeugddelict blijft vrij stabiel, na een sterk dalende tendens de voorbije jaren, zien we eerder een stabilisering, slechts een lichte stijging van 2%.

¹ https://www.om-mp.be/sites/default/files/u108/jeugdnl_analysenota_2023.05.11.pdf

Grafiek 1: Aandeel van de tenlasteleggingsgroepen in de jeugddelict-zaken (2022)

De cijfers van 2022 liggen dus terug in de lijn van 2019 en werden de voorbije 2 jaar vertekend door corona. Maar in het algemeen is er de voorbije tien jaar een stabiele tendens te merken van de grote categorieën van criminaliteitsvormen. Dit blijkt ook uit internationale vergelijkingen.

We merken in 2022 dus eerder een algemene daling ten aanzien van 2021 (-7%), maar deze is dus volledig toe te schrijven aan inbreuken op de coronamaatregelen. De vertaling dat in 2022 een aantal fenomenen opnieuw stijgen ten opzichte van 2021 zien we het sterkst bij persoonsdelicten (+17%) en eigendomsdelicten (+13%). Het verschil tussen eigendomsdelicten en persoonsdelicten is dat de eigendomsdelicten over een langere periode in feite constant blijven dalen. Voor persoonsdelicten merken we wel dat de cijfers in 2022 bijvoorbeeld hoger liggen dan voor de corona-periode en dat er over een langere periode hier wel sprake is van een stijging. Dit verdient duidelijk verdere opvolging in functie van oorzaken en tendensen.

Naast de signalen op het terrein dat criminaliteit onder jongeren en jongvolwassenen voor een beperkte groep zeer aandachtig moet opgevolgd worden, bijvoorbeeld met betrekking tot het gebruik van fysiek en/of gewapend geweld, blijkt uit de cijfers ook de impact op specifieke fenomenen die zich hoofdzakelijk online ontwikkelen. We signaleren deze stijging gelet op een duidelijke tendens de voorbije jaren. Als we de cijfers van 2022 bekijken, zien we een minder sterke stijging of zelfs een daling van bepaalde zaken. Maar maken we een vergelijking over de voorbije 10 jaar (2013 t.a.v. 2022), dan zien we bij de inbreuken met betrekking tot familie en publieke moraal een stijging van 76%: van 2.385 zaken in 2013 naar 4.192 zaken in 2022. Deze opvallende toename is vooral toe te schrijven aan een stijging van de subgroep ontucht & seksuele uitbuiting (+352%, van 330 zaken in 2013 naar 1.490 zaken in 2022) en aan de subgroep aanranding & verkrachting (+31%, van 1.886 in 2013 naar 2.476 in 2022). Bij de subgroep familiale sfeer is er een stijging van 34% (van 169 in 2013 naar 226 zaken in 2022).

Daarnaast hebben de parketten en rechtbanken ook meer werk gehad met bepaalde specifieke criminaliteitsfenomenen, zoals bijvoorbeeld bendegeweld die zich spiegelen aan drillrap in bepaalde grootsteden, en de war on drugs in Antwerpen. Deze zorgde voor een toename van voorleidingen van jongeren die verdacht worden van drughandel. Meer dan vroeger gaat het om cocaïnedealers of runners die illegale verdovende middelen rondbrengen.

Algemeen en breder dan Antwerpen merken we bijvoorbeeld ook in de cijfers van de instroom in de gemeenschapsinstellingen een opvallend hoog aantal druggerelateerde feiten. Dit vergt zeker nadere analyse, maar verhoudingsgewijs in vergelijking tot de cijfers van de jeugdparketten zien we een sterke vertegenwoordiging van druggerelateerde feiten. Uit de cijfers van de jeugdparketten blijkt dat druggerelateerde feiten 10 % uitmaken (2022) en eerder een dalende tendens vertonen de voorbije 10 jaar. Uit de cijfers van de kwalificaties voor instroom in de gemeenschapsinstellingen zien we

bijvoorbeeld in de periode sinds 1 maart 2023 een veel grotere verhouding van druggerelateerde feiten, met name 40% van de hoge instroom in de maand maart 2023. Ook bij minderjarigen moeten we hier dus zeker alert voor zijn en samen met politie en magistratuur deze evoluties monitoren. Het is dus van groot belang, ook voor jeugddelinquentie, om geïntegreerd samen te werken met politie, justitie en gespecialiseerde hulpverlening.

2. GEMEENSCHAPSINSTELLINGEN

In de Vlaamse gemeenschapsinstellingen zitten hoofdzakelijk jongens (75%). Naar leeftijd zijn de grootste groepen 16 jaar (33%) en 17 jaar (35%), de 15-jarigen liggen met 19% al een stuk lager en jongere leeftijden zijn dus kleine groepen 14 jaar (7%), 13 jaar (3%) en 12 jaar (1%). Bij de meisjes (25%), ligt de leeftijdsverhouding iets lager en meer gespreid: 17 jaar (27%), 16 jaar (26%), 15 jaar (23%), 14 jaar (18%), 13 jaar (6%) en 12 jaar (2%).

Deze verhouding is natuurlijk nog altijd gekleurd door de gemengde populatie van jeugddelinquenten en minderjarigen in een verontrustende situatie die tot 1 maart 2023 samen in de gemeenschapsinstellingen verbleven. Zo is bijvoorbeeld bij de meisjes de verhouding van het aantal verontrustende situaties hoger.

Het nieuwe jeugddelinquentierecht zorgt voor een belangrijke verandering: hiermee stopt grotendeels de situatie dat ook jongeren zonder kwalificatie 'jeugddelict' geplaatst kunnen worden in de gemeenschapsinstellingen. Dit is bijvoorbeeld in de ons omringende landen (al lang) niet meer het geval, zoals in Nederland en ook niet in de Franse Gemeenschap. Ook vanuit internationale standaarden is dit een verouderde situatie. Jongeren in een verontrustende opvoedingssituatie worden voortaan opgevangen in het private aanbod waar ze aangepaste zorg krijgen. Ze worden enkel nog uitzonderlijk en tijdelijk in een gemeenschapsinstelling geplaatst als er nood is aan een time-out periode, vooraleer verder opgevangen te worden in de private voorziene instellingen. Door deze scheiding van 'daders' en 'slachtoffers' in de gemeenschapsinstellingen wordt bijkomende capaciteit gecreëerd voor jeugddelinquenten.

We zagen zowel in 2021 en ook bevestigd in de cijfers van 2022 een evolutie in het aantal opnames in de gemeenschapsinstellingen, deze stegen naar 1734. Het aantal opnames specifiek voor een jeugddelict bedroeg 1.035. Als we dit afzetten ten aanzien van vorige jaren: 790 in 2020, 741 in 2019 en 732 in 2018. We zien dus een stijging van meer dan 300 opnames ten opzichte van 2018 (+ 41%). Belangrijke verklaringen hiervoor zijn de geleverde inspanningen voor de stijging van de capaciteit, de monitoring van de in-, door- en uitstroom en het experiment kortverblijf (299 opnames in kortverblijf in 2022), met een spectaculaire daling van het historisch hoge aantal geweigerde opnames voor jongeren met bufferbare feiten. Waar er in 2019 nog 256 weigeringen waren, zijn deze op vandaag nihil.

ACTIES EN MAATREGELEN

De acties en maatregelen situeren zich op 4 niveaus: Preventie, Opsporing en vervolging, Ouderlijke verantwoordelijkheid en Informatie-uitwisseling.

Om jeugddelinquentie te voorkomen en tot een omvattende aanpak van jeugddelinquentie te komen, is het van groot belang binnen een succesvolle aanpak van jeugddelinquentie dat er samengewerkt wordt en actie ondernomen wordt op alle domeinen. Dit blijkt ook uit het recente 'Jeugdcriminaliteit: lessen uit de praktijk' van het Nederlands Jeugdinstituut waarbij jeugdcriminaliteit als veiligheids- en pedagogisch vraagstuk wordt bekeken met noodzaak tot gezamenlijke gerichte acties op het terrein vanuit alle betrokken vakgebieden.

1. PREVENTIE

Jeugddelinquentie ontstaat niet plots. Bepaald gedrag kan vanaf vaak zeer jonge leeftijd al voorspellend zijn voor jeugddelinquentie. Zoals schooluitval, bepaald gedrag op sociale media, druggebruik of wapenbezit. We zetten daarom in op acties in het onderwijs, sociale media en buurtgerichte werking.

Er wordt ook specifiek aandacht besteed aan een aantal fenomenen zoals het verhoogde wapenbezit bij jongeren. We moeten de ambitie hebben om de wapen-normalisering bij de jeugd te doen keren.

Actie 1. Actieplan ter bestrijding van uitval in het onderwijs

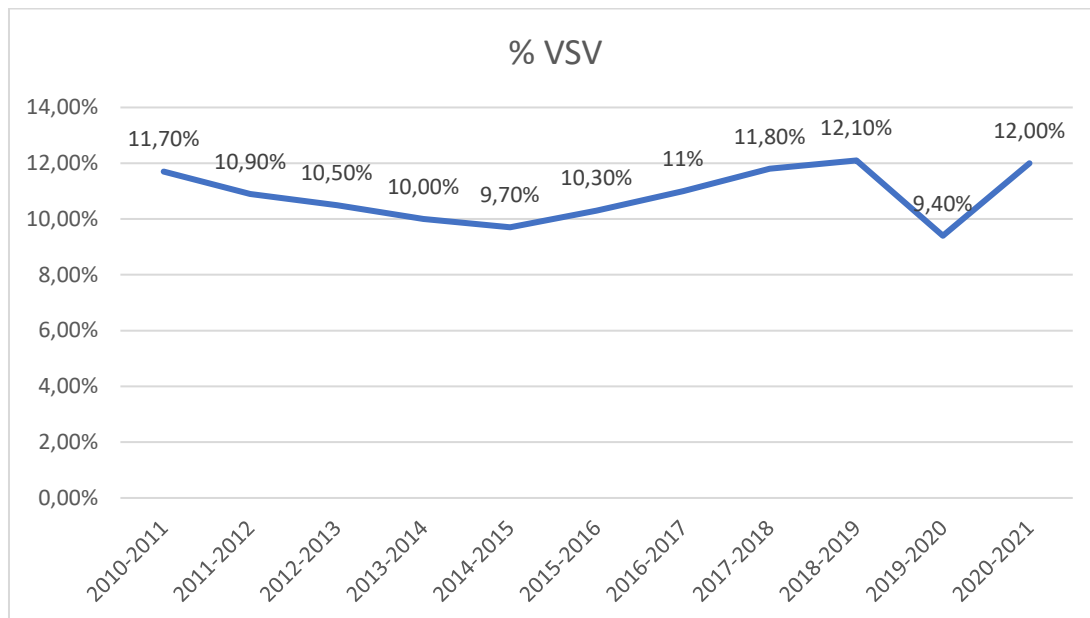
Coördinerende minister(s)	Minister van Onderwijs
Meewerkende minister(s)	Minister van Welzijn
Timing	2023-2024

Uitval in het onderwijs is een complex fenomeen. Het verminderen van vroegtijdig schoolverlaten en het actief beleid voeren rond risicofactoren zoals schoolachterstand en spijbelen vormen belangrijke pijlers.

Om het beleid uit te tekenen baseert onderwijs zich op cijfers vanuit de onderwijsstatistiek (VSV-indicator) waarbij een vroegtijdige schoolverlater gedefinieerd wordt als:

'Een jongere die niet meer leerplichtig is en die een regulier kwalificerend traject van het Vlaams secundair onderwijs verlaat zonder een kwalificatie te behalen die boven het kwalificatiecriterium ligt.

De cijfers in de onderstaande grafiek tonen een hoog en constant percentage van 10% tot 12% vroegtijdig schoolverlaters met een kleine daling in 2019-2020, die verklaard kan worden door de coronapandemie en de bijbehorende maatregelen.

Deze cijfers rapporteren enkel over de uitstroom uit het secundair onderwijs. Deze cijfers houden echter geen rekening met leerplichtige leerlingen die nog kiezen voor andere leerwegen om een kwalificatie te behalen, zoals het volwassenenonderwijs of de Examencommissie.

We stellen vast dat het percentage leerlingen dat uitvalt te hoog is en blijft. Deze vaststelling geldt des te meer bij jeugd delinquenten. We baseren ons hiervoor op het participatief praktijkgericht onderzoek naar de KetenOndersteuning Minderjarige Plegers Antwerpen Stad *plus* (KOMPAS+)². KOMPAS+ is een ketenaanpak tussen hulpverlening, justitie, politie, onderwijs en lokaal bestuur in Antwerpen omtrent complexe problemen die zich situeren in verschillende levensdomeinen bij jongeren die reeds verschillende malen met politie en justitie in aanraking kwamen en aldus een grote kans op recidive hebben. Het onderzoek liep in 2021 tot 2022 en evalueerde de werking en doelgroep van KOMPAS+ sinds de oprichting ervan in 2017.

Uit het KOMPAS+ onderzoek blijkt dat heel wat jongeren een problematische schoolcarrière kennen. Voor bijna 8 op de 10 jongeren (78,7%) wordt melding gemaakt van gedragsproblemen op school. Bijna 7 op 10 (69,2%) heeft recent sancties gekregen op school, of er dreigt een schorsing of ontslag (wat het werk in kader van deeltijds onderwijs of stages betreft).

Uit dezelfde studie blijkt dat er bij drie vierde van de jongeren (75,5%) sprake is van meerdere studien/of schoolwissels. Bij van 5 van de 15 jongeren waarover deze informatie geregistreerd werd, is er sprake van schoolachterstand, nl. dat ze minstens twee keer een jaar hebben overgedaan. Op het moment van de aanmelding bij KOMPAS+ gaat 1 op 3 jongeren (36,2%) zelfs niet meer naar school (of werk) of wil ermee stoppen.

Spijbelen is van alle tijden. Uit het bovenvermeld onderzoek blijkt dat bij minstens 63,8% van de jongeren er sprake is van ongewettigde afwezigheden, zijnde minstens 10 keer een afwezigheid van minstens een halve dag waarvoor wettiging ontbreekt of in vraag wordt gesteld. Jongeren die deel uitmaken van een jongerenbende, spijbelen vaak gezamenlijk om zich te kunnen vergrijpen aan criminele feiten. Omdat ze niet altijd op dezelfde school zitten, is de school niet altijd op de hoogte dat bepaalde leerlingen deel uitmaken van een jongerenbende. Ook de ouders zijn vaak niet op de hoogte dat hun kind spijbelt in functie van criminele feiten. Zij gaan ervan uit dat hun kind op school zit.

² Nuytiens A. (2023). Een participatief praktijkgericht onderzoek naar KOMPAS+. (nog niet gepubliceerd)

Een vernieuwde kijk en verhoogde aandacht is dus nodig voor dit thema. Daarom werkt de minister van onderwijs momenteel aan een actieplan ‘Samen tegen Schooluitval’. Bovenstaande cijfers tonen het belang ervan aan om verdere criminele escalatie te voorkomen.

Actie 2. Sensibilisering binnen lokale besturen en op school rond wapens, geweld en drugs, dat kadert binnen een breder veiligheidsbeleid

Coördinerende minister(s)	Minister van Binnenlands Bestuur Minister van Onderwijs
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Naar analogie met Nederland, waar specifiek gericht op de doelgroep jongeren in de afgelopen twee decennia bewustwordingscampagnes gevoerd werden, zullen bewustwordings- en/of ontradingscampagnes tegen wapenbezit, geweld en drugscriminaliteit opgezet worden door verschillende grote steden waar de problematiek het grootst is. Want onder sommige jongerengroepen lijkt wapenbezit, het gebruik van geweld en drugscriminaliteit ‘normaal’ te worden gevonden. Ouders en andere direct betrokkenen in de sociale omgeving van de jongere treden niet altijd op tegen die zaken. Door campagnes en voorlichting kunnen jongeren en hun sociale omgeving bewust worden gemaakt van de gevaren en het abnormale karakter van wapenbezit, geweld en drugscriminaliteit. Ook is het van belang dat de sociale omgeving zich meer bewust wordt van de noodzaak om te letten op signalen van wapenbezit, geweld en drugscriminaliteit en om op te treden. De lokale campagnes zullen aansluiten bij de leefwereld en het Nederlandstalig taalgebruik van jongeren, met aandacht voor de do’s en don’ts in de communicatieboodschap. Daarbij zal er ook aandacht zijn voor het handelingsperspectief van jongeren, zodat ze concreet weten waar ze hulp kunnen zoeken in het geval van wapenbezit.

Ouders hebben een belangrijke rol in het voorkomen van het afglijden van hun kinderen in de criminaliteit. Om ouders in hun rol te versterken, zullen in het secundaire onderwijs ook ouderavonden georganiseerd worden waarin aandacht wordt besteed aan thema’s die vaak een rol spelen bij wapenproblematiek. Ouders wordt uitgelegd hoe het puberbrein werkt en waarom jongeren gevoeliger zijn voor grensoverschrijdend gedrag. Ook wordt aandacht besteed aan het stellen van grenzen en houden van toezicht. Een belangrijk onderdeel van de ouderbijeenkomst is dat ouders met elkaar in gesprek gaan en ervaringen uitwisselen.

Actie 3. Expertise opbouwen in en weerbaarheid versterken op vlak van mediawijsheid en preventie van grensoverschrijdende fenomenen online

Coördinerende minister(s)	Minister van Jeugd en Media
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

De leefwereld van jongeren speelt zich ook grotendeels online af. De offline en online wereld vloeien in elkaar over. Van redelijk jongs af aan beschikken jongeren over digitale media en ontwikkelen ze en identiteit mede via sociale media. Digitale en sociale media openen heel wat mogelijkheden en kunnen competentieversterkend werken, maar evenzeer jongeren te worden begeleid in het opbouwen van vaardigheden, het aanleren van etiquette en het aanleren van grenzen zowel zij die gelden in de fysieke wereld als specifiek online gerelateerde grenzen. Sociale media werkt soms als een versneller in de vervaging van toelaatbaar gedrag. Ook online kunnen grenzen worden overschreden en strafbare feiten worden gepleegd.

Samen met experts, partnerorganisaties en samenwerkingsverbanden inzake mediawijsheid dragen we bij aan het verzamelen en op brede schaal verspreiden van kennis, vaardigheden en attitudes om op een bewuste, geïnformeerde kritische en creatieve manier met media om te gaan en weerbaarheid op te bouwen thematieken met betrekking tot grensvervaging en grensoverschrijdend gedrag, fysiek en online. De opmaak van werkzame tools, methodieken en educatieve pakketten worden gestimuleerd. We hebben hierbij oog voor onderscheiden doelgroepen, waaronder kinderen en jongeren, opvoedingsverantwoordelijken, begeleiders en burgers. Via de website 'watwat.be', als samenwerkingsverband van organisaties die jongeren willen informeren, versterken in positieve identiteitsontwikkeling en toeleiden naar advies en hulp, wordt actuele informatie op maat van jongeren er beschikking gesteld. Er wordt vertrokken vanuit vragen die leven bij jongeren.

Actie 4. Doelgroepgerichte sensibilisering rond drugs en verhogen van de toegang tot verslavingszorg

Coördinerende minister(s)	Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Uit monitoring van de instroom in gemeenschapsinstellingen bleek in maart 2023 dat bijna 40 % van de minderjarigen die instroomden, aangemeld werden met een druggerelateerde kwalificatie.

Veel jongeren plegen hun feiten onder invloed van drugs, om in hun druggebruik te voorzien, of laten zich voor een appel en een ei betalen als druggezels.

Preventieve initiatieven zijn hier dan ook van groot belang. We bekijken met het Vlaams Expertisecentrum voor Alcohol en Drugs (VAD) en experts verslavingszorg hoe we rond dit thema een gerichte sensibiliseringscampagne kunnen opzetten.

We bekijken ook de toegang tot een meer gespecialiseerd aanbod voor verslaving voor minderjarigen. Dit aanbod is in Vlaanderen eerder zeer beperkt (conventie RKJ De Sleutel) en/of in de psychiatrische instellingen met unit rond verslaving (bijv. Broeders Alexianen). Historisch is dit dus nog deels federaal, RKJ de Sleutel ondertussen Vlaams.

Actie 5. Buurtgerichte werking binnen preventief en drugsbeleid binnen lokale besturen

Coördinerende minister(s)	Minister van Binnenlands Bestuur Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving
Timing	2023

Een buurtgerichte werking met oog op preventie en het vermijden van escalatie kan lokaal een groot verschil maken. Door plaatsgericht en outreachend in te zetten op de plaatsen waar jongeren zich bewegen in de buurten en wijken kan geloofwaardig en impactgericht gewerkt worden. Inzetten in de leefwereld en inspelen op groepsdynamieken is van uiterst belang binnen preventief werken rond jeugd-delinquentie. We merken in het kader van relance, zorgzame buurten en vanuit binnenlands bestuur een aantal good practices. Er wordt bekeken die verder uit te breiden.

Het buurtgericht inzetten bijvoorbeeld door de ontwikkeling van vrije tijdsinitiatieven en sport en/of het werken met positieve rolmodellen is immers noodzakelijk in het voorkomen van het feit dat vaak op jonge leeftijd al vergleden wordt in criminaliteit.

Bovendien wordt er – in het kader van het recente drugsgeweld – een ‘Quick Response Team’ als proefproject opgericht in Mechelen. Daarbij wordt in getroffen buurten ingezet op buurtgerichte zorg en preventie en een nabije en zichtbare overheid zodat de veiligheidsbeleving in de buurt wordt versterkt.

Daarnaast loopt het project SAMEN in Antwerpen, Mechelen en Neteland. De lokale besturen en het Openbaar Ministerie Antwerpen werken in dat project samen met verschillende lokale ketenpartners aan de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in afgebakende zorgbuurten. Het opzet is om met extra begeleiding strafbare feiten te voorkomen, maar ook om tegelijkertijd in te zetten om met een lik-op-stukbeleid bij strafbare feiten meteen op te treden. SAMEN staat voor Snel, Alternatief, Maatwerk, Efficiënt en Nabij. Dit project zal op korte termijn ook verbreed worden specifiek voor wat betreft drugsgeweld.

Actie 6. Wapenverbod in schoolreglement

Coördinerende minister(s)	Minister van Onderwijs
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Gezien het stijgend bezit én gebruik van wapens bij jongeren, worden de scholen gestimuleerd om expliciet in het schoolreglement op te nemen dat messen (zelfs de huis-, tuin- en keukenmessen) etc. verboden zijn om mee te brengen naar school. Voor sommigen is de lijn veel dunner tussen het normaal gebruik van een mes en een mes dat als wapen kan dienen om een conflict te beslechten of een positie te verwerven in de groep. Daarom zullen scholen in geen geval accepteren dat leerlingen, die geen gereedschap nodig hebben voor de les, gevaarlijke voorwerpen (messen, scharen, ...) meebrengen in de boekentas.

2. OPSPORING EN VERVOLGING

Behalve inzetten op preventie om jeugddelinquentie te voorkomen, en de bewustwording van bepaalde gevaren, moet er in geval van strafrechtelijke feiten kordaat en kort-op-de-bal opgetreden worden. Het decreet jeugddelinquentierecht van 2019 biedt reeds een ruim arsenaal aan mogelijkheden, zowel op niveau van openbaar ministerie als rechterlijke macht. Gebaseerd op wat er op het terrein wordt waargenomen, willen we nog enkele zaken aanscherpen en enkele lacunes wegwerken.

2.1 AANPASSINGEN DECREET JEUGDDELINQUENTIERECHT

Actie 7. Verjaringstermijnen invoeren

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Bepaalde misdrijven zijn in het Strafwetboek ondertussen onverjaarbaar verklaard, zoals zedenmisdrijven jegens minderjarigen, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid. Dit betekent dat de slachtoffers of nabestaanden niet in tijd beperkt zijn om klacht in te dienen en er steeds gevolg kan gegeven worden aan de feiten. Andere misdrijven kennen een zeer lange verjaringstermijn, bijvoorbeeld 30 jaar bij moord.

Omdat het nieuwe jeugddelinquentierecht een maximale leeftijdsgrens van 23 jaar kent in plaats van 18 jaar zoals voordien, met een uitzondering van 25 jaar voor langdurige gesloten begeleiding, creëert dit een lacune voor deze onverjaarbare misdrijven. Want dit betekent dat er voor een minderjarige die een misdrijf pleegt dat pas na zijn 23e levensjaar ontdekt wordt, wegens een zeer lange onderzoeksfase of omdat het slachtoffer pas veel later klacht indient, geen straf meer mogelijk is op basis van het jeugddelinquentierecht. Denk maar aan zedenmisdrijven waarbij slachtoffers er heel lang over doen om aangifte te doen, of aan oorlogsmisdrijven door jonge Syriëstrijders die pas terugkeren na x aantal jaar.

Uit rechtsvergelijkend onderzoek blijkt dat er geen enkel buitenlands rechtssysteem is waar, net zoals in Vlaanderen, een maximale leeftijdsgrens wordt gesteld aan het opleggen en uitvoeren van reacties op delicten gepleegd door minderjarigen. Ook vanuit slachtofferperspectief is het van belang dat er te allen tijde nog perspectief is voor het slachtoffer op genoegdoening. Zo blijkt bijvoorbeeld bij feiten van seksueel misbruik, die pas later aan het licht komen en/of pas later leiden tot een klacht, het van groot belang is dat er bijvoorbeeld nog een gerechtelijke uitspraak komt, zowel in functie van herstel als in functie van bijvoorbeeld een schadevergoeding. In geen van de bestudeerde rechtssystemen (Nederland, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Frankrijk en Zweden) bestaat er een maximumleeftijd waarboven een delinquent niet meer kan worden gesanctioneerd voor als misdrijf omschreven feiten die hij heeft gepleegd als minderjarige. Het meest in het oog springende voorbeeld is Duitsland, waar geregeld hoogbejaarde personen worden veroordeeld door de jeugdrechtbank vanwege misdaden die zij hebben gepleegd tijdens de Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld als bewaker in een concentratiekamp.

Aangezien de federale wetgever voor wat betreft verjaringstermijnen geen onderscheid maakt tussen minder- of meerderjarigen en de rechtsleer aanneemt dat de verjaringstermijnen uit het strafrecht blijven doorwerken in het jeugddelinquentierecht, wordt de maximale leeftijdsgrens van 23 jaar voor jeugddelicten afgeschaft in het jeugddelinquentierecht, zodat de verjaringstermijnen daadwerkelijk ook bij minderjarige daders in acht worden genomen. Op die manier kunnen minderjarige daders eenmaal ze boven 23 jaar zijn, als ze schuldig bevonden worden, alsnog gestraft worden voor het jeugddelict dat ze pleegden. De langdurige gesloten begeleiding tot 25 jaar blijft behouden.

Het is nu dus wel al in theorie mogelijk dat het openbaar ministerie een minderjarige die een jeugddelict heeft gepleegd, vervolgt en dagvaardt voor de jeugdrechtbank, maar door de tot nu toe geldende maximale leeftijdsgrens kan de jeugdrechtbank daardoor geen maatregel of sanctie meer opleggen. Daar brengen we dus verandering in. De jeugdrechtbank blijft wel bevoegd, omdat uit een juridische analyse blijkt dat de leeftijd van de dader op het ogenblik van de feiten bepaalt of de jeugdrechtbank dan wel de strafrechtbank bevoegd is, niet de leeftijd van de dader op het ogenblik van vervolging, de dagvaarding of het vonnis. Met de federale minister van justitie zullen er vervolgens afspraken gemaakt worden in het kader van een opname in het gevangeniswezen. Uit een juridische analyse blijkt namelijk dat er geen strijd is met artikel 3, artikel 5 of artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens indien een meerderjarige nog maatregelen of sancties opgelegd krijgt voor (nog niet verjaarde) strafbare feiten die hij als minderjarige heeft gepleegd, zelfs niet als het resultaat daarvan is dat de dader een detentie in een volwassenengevangenis moet ondergaan. Wat de strafuitvoering in Vlaanderen betreft, zal er tussen het Agentschap Opgroeien en het Agentschap Justitie en Handhaving een samenwerkingsprotocol worden gesloten, zodat de justitiehuisen de intussen volwassen geworden daders ook verder kunnen opvolgen, indien nodig.

Actie 8. De terbeschikkingstelling in uitvoering brengen

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	

Het decreet jeugddelinquentierecht voorziet in art. 37 §8 in de mogelijkheid om een terbeschikkingstelling op te leggen. Een gesloten begeleiding kan worden gecombineerd met een terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximaal tien jaar na het einde van de gesloten begeleiding. Dit betekent in de praktijk dat een minderjarige delictpleger tot de leeftijd van vijftig jaar ter beschikking kan worden gesteld van de rechtbank.

De terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank neemt een einde op het ogenblik dat de delictpleger de volle leeftijd van vijfentwintig jaar heeft bereikt. Nadien kan de terbeschikkingstelling verder uitgevoerd onder toezicht van de strafuitvoeringsrechtbank. Hiervoor zullen samenwerkingsprotocollen worden afgesloten met het federale niveau alsook tussen het Agentschap Opgroeien en het Agentschap Justitie en Handhaving in functie van de opvolging en begeleiding.

Op basis van een grondige juridische analyse, uitgevoerd in 2022, nemen we initiatief om, in samenwerking met de federale overheid, uitvoering te geven aan een terbeschikkingstelling voor zeer ernstige feiten gepleegd in de minderjarigheid. Want de maatschappij heeft in sommige gevallen, net zoals bij volwassenen, ook baat bij de verdere opvolging van gevaarlijke minderjarigen met achterliggende psychische problemen. We zorgen er ook voor dat een terbeschikkingstelling tot uitvoering kan worden gebracht, en in sommige gevallen zelfs verplicht moeten worden opgelegd. Tevens breiden we de lijst van misdrijven uit waarvoor de jeugdrechter een terbeschikkingstelling kan opleggen.

Actie 9. Invoeren elektronische monitoring voor minderjarige delinquenten en mogelijkheden verruimen

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

In uitvoering van het decreet art. 29 §4 wordt momenteel een Besluit van de Vlaamse Regering voorbereid, om de sanctiemodaliteit van elektronisch toezicht voor jeugddelinquenten te introduceren.

De technische uitwerking van deze vorm van elektronisch toezicht wordt momenteel uitgewerkt in een apart hoofdstuk bij de een lopende openbare aanbesteding van de aankoop van nieuwe enkelbanden voor volwassenen. De bedoeling is dan om begin 2024 te starten met een pilootproject elektronisch toezicht bij minderjarigen. De gunning van deze opdracht is voorzien tegen de zomer van 2023, waarna er vermoedelijk begin 2024 kan gestart worden met een pilootproject elektronisch toezicht voor minderjarigen.

Echter voorziet het jeugddelinquentiedecreet momenteel nog dat elektronische monitoring voor minderjarigen enkel door de jeugdrechter kan opgelegd worden in de fase ten gronde, dus bij vonnis. Op basis van de expertise van het Vlaams Centrum Elektronisch Toezicht, op basis van internationale praktijken alsook op vraag van de jeugdmagistratuur, blijkt elektronische monitoring voor minderjarigen eveneens geschikt als modaliteit in de voorlopige fase. In Nederland bijvoorbeeld wordt elektronisch toezicht voor minderjarigen net vooral in deze vorm toegepast.

Daarom zal het decreet jeugddelinquentierecht worden aangepast zodat elektronische monitoring bij minderjarigen ook door de jeugdrechter kan uitgesproken worden in de voorlopige rechtspleging.

Ook zal het decreet aangepast worden zodat elektronische monitoring ook als een op zichzelf staande maatregel of sanctie kan toegepast worden. Nu moet dit volgens het decreet altijd gecombineerd worden met een andere maatregel of sanctie, zoals een positief traject of een gemeenschapsstraf etc. Uiteraard wordt bij elektronische monitoring wel steeds in de nodige begeleiding voor de minderjarige voorzien zodat die het elektronisch toezicht tot een goed einde kan brengen en tegelijkertijd de tools heeft gekregen om op het rechte pad te blijven.

Actie 10. De mogelijke verstrenging van uithandengeving onderzoeken

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Als de minderjarige verdachte op het tijdstip van het plegen van het jeugddelict 16 jaar of ouder was, kan de jeugdrechtbank beslissen om de zaak uit handen te geven. De jeugdrechtbank kan dit voor verschillende soorten feiten opleggen, gaande van (roof)moord, doodslag, genocide, oorlogsmisdaden, terrorisme, slagen en verwondingen, en diefstallen en werd recentelijk uitgebreid met alle vormen van verkrachting, verkrachting met de dood tot gevolg of foltering of opsluiting, bederf van jeugd en prostitutie, en ontvoering van een minderjarige met de dood tot gevolg. Bij recidive werd uithandengeving ook mogelijk gemaakt voor bendevorming en tevens werden er versnelde procedures voor uithandengeving voorzien.

De strafrechtbanken, die het gemeen strafrecht en de gemeenrechtelijke strafprocedure toepassen, zijn dan bevoegd. De uithandengeving zelf is geen sanctie, maar heeft wel de toepasselijkheid van het volwassenenstrafrecht en de daarin bepaalde straffen tot gevolg. Een dergelijk ingrijpend wijziging vraagt een grondige voorbereiding. We onderzoeken of het wenselijk is om de procedure voor uithandengeving te verstrengen bij de zwaarste feiten zoals moord, verkrachting en recidive voor geweldsdelicten, en wat daartoe desgevallend de juridische opties zouden zijn. We gaan hierover in overleg met de magistratuur.

Actie 11. Creëren van een decretale basis voor ketenaanpak en casuoverleg rond jeugddelinquentie

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	Minister van Binnenlands Bestuur
Timing	2023

➤ Ketenaanpak jeugddelinquentie oprichten in heel Vlaanderen

Een ketenaanpak is een bijzondere vorm van een netwerk, waarbij intersectoraal wordt samengewerkt rond personen met complexe problemen die zich situeren in verschillende levensdomeinen. Hierbij wordt een gecoördineerde aanpak vooropgesteld en vanuit een centrale positie wordt de regie in handen gehouden. In Vlaanderen bestaan er ondertussen al verschillende ketenaanpakken, zoals de ketenaanpak rond intrafamiliaal geweld, KOMPAS+ en 4 andere in 2021 opgerichte lokale ketenaanpakken rond minderjarigen in Mechelen, Genk, Gent en Kortrijk, project SAMEN, de LIVC's R, etc. Hoewel de doelgroepen per ketenaanpak telkens verschillen, zijn alle partners het over één ding eens: een ketenaanpak werkt. Het heeft dan ook verschillende voordelen. Er wordt met alle partners aan één tafel gezeten, waardoor er korter op de bal wordt gespeeld en er cruciale informatie onmiddellijk gedeeld kan worden. Ook voor de persoon in kwestie is het handiger om één aanspreekpunt te hebben en tegelijkertijd aan verschillende facetten van zijn problemen te werken, in

plaats van telkens van organisatie naar organisatie te worden doorverwezen. Daarom wordt in elke regio van Vlaanderen een ketenaanpak jeugddelinquentie opgericht. Lokale besturen worden daarbij nauw betrokken.

➤ *De verschillende ketenaanpakken per regio samen onderbrengen in een Veiligheidshuis*

Om te vermijden dat de verschillende ketenaanpakken in Vlaanderen naast elkaar werken, en aangezien dezelfde partners vaak in meerdere ketenaanpakken zetelen, zullen we onderzoeken welke vormen van ketenaanpakken gecentraliseerd kunnen worden op één locatie. Daarbij wordt het LIVC expliciet uitgesloten. Lokale besturen worden nauw betrokken bij dit proces. We starten in het gerechtelijk arrondissement Limburg en creëren hiermee een Veiligheidshuis, als proeftuin, naar analogie met de Zorg- en Veiligheidshuizen in Nederland. Hierbij zullen er per problematiek andere partners aan de tafel zitten, maar zal het casusoverleg wel gecentraliseerd worden op één locatie.

Dat betekent dat bijvoorbeeld de ketenaanpak voor jeugddelinquentie en de ketenaanpak voor intrafamiliaal geweld onder één dak zouden zitten, zodat synergiën en overlap samen kunnen besproken worden, in geval van bijvoorbeeld delinquent gedrag naar de ouders toe of in geval van bijkomend intrafamiliaal geweld in het gezin van de minderjarige jeugddelinquent.

➤ *Ketenaanpak verplichten na uitstroom/doorstroom uit GI of Vlaams Detentiecentrum*

Tot op heden was een ketenaanpak altijd afhankelijk van de goodwill van de partners en de vrijwilligheid van de besproken persoon in kwestie. Echter is het terrein vragende partij om in bepaalde situaties algemene richtlijnen te krijgen wanneer een ketenaanpak moet samenkomen. Daarnaast blijkt uit bovenvermeld onderzoek bij KOMPAS+ in Antwerpen dat maar liefst 42,6% van de bij KOMPAS+ aangemelde jongeren al (minstens) één keer geplaatst werden in een gemeenschapsinstelling. Daarom wordt in het decreet jeugddelinquentierecht verduidelijkt dat voor elke jongere die uitstroomt uit de Gemeenschapsinstellingen of het Vlaams detentiecentrum, er een casusoverleg moet plaatsvinden. Dit casusoverleg zal op initiatief van de Gemeenschapsinstelling of het Vlaams detentiecentrum in overleg met het lokale bestuur en de lokale ketenaanpak geïnitieerd worden, 1 maand voorafgaand de uitstroom van de jongere.

Politie, parket, jeugdrechtbank, en andere relevante partners worden samen met de jongere in kwestie uitgenodigd om het verloop van zijn traject in de gemeenschapsinstelling te bespreken alsook zijn reclasseringsplan. Op die manier wordt er gekeken waar er eventueel nog ondersteuning nodig is, zodat de jongere niet in een spreekwoordelijk gat valt, of in oude gewoontes vervalt, nadat hij wordt vrijgelaten. Eén maand na de effectieve vrijlating wordt er opnieuw een casusoverleg georganiseerd. Op die manier wordt elke jongere aanklappend opgevolgd en kan er snel worden ingegrepen indien het dreigt mis te lopen. Het decreet zal dus een wettelijke basis voorzien voor het casusoverleg, maar de verdere modaliteiten zullen bepaald worden door de Vlaamse Regering via een uitvoeringsbesluit.

➤ *Casusoverleg als voorwaarde door jeugdrechter*

Omdat casusoverleg tot nu toe een eerder vrijwillig karakter heeft, verliezen we soms jongeren die net nood hebben aan deze aanpak. Daarom creëren we de mogelijkheid in het decreet jeugddelinquentierecht om casusoverleg als voorwaarde op te leggen, zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde als bij TBS. Zo hebben zowel het Parket als de jeugdrechter de mogelijkheid om de jongere in kwestie steeds te omkaderen door een casusoverleg als voorwaarde op te leggen.

➤ *Uitbreiding casusoverleg met bespreking op groepsniveau*

Tot nu toe gebeurt een casusoverleg steeds op individueel niveau. Dit wil zeggen dat er telkens één jongere per casustafel besproken wordt. Echter is criminaliteit door jongeren zeer vaak een groepsgebeuren. In de reactie erop moet die groepsdynamiek voldoende in de aanpak vertaald

worden. Het doorbreken van negatieve dynamieken is volgens actoren op het terrein dan ook cruciaal om deze groepsriminaliteit te doorbreken. Op vlak van casuoverleg uit zich dat in de praktijk aan de nood aan besprekingen op groepsniveau, bijvoorbeeld bij jongeren die allemaal in elkaars buurt wonen, of in het kader van drillrap waarbij verschillende besproken jongeren tot dezelfde drillrap-bende behoren. Naast het belang van intensieve begeleiding op maat van de jongeren, moeten we versterkt ook inzetten op het werken met jongeren in groep. Groepsgerichte programma's waarbij dynamieken benoemd worden en waar met de onderlinge relaties aan de slag gegaan worden zijn dus ook van belang. Het inzetten van ervaringsdeskundigen kan in het erkennen van de groepsdynamiek en het ondersteunen van professionals een bijkomende kracht zijn. In het kader van het beschrijven van goede praktijken kunnen bijvoorbeeld inspirerende voorbeelden uit de jeugdreclassering, zoals jeugdreclassering 2.0 in Nederland, het werken met leergroepen (waarin methodisch door het benutten van de groepsdynamieken worden ingezet in de begeleiding), zoals in de werking van de gemeenschapsinstellingen voorzien op basis van het jeugd-delinquentierecht, het betrekken van jeugdwerk en/of andere (internationale) goede praktijken rond groepsdynamica en jongeren, uitgewerkt en vertaald worden naar de Vlaamse context. Verder wordt natuurlijk in functie van het traject van de minderjarige en op basis van een risicotaxatie en onderbouwde begeleidingsmodellen, zoals RNR (Risk, Need, Responsivity)/GLM (Good Lives model) net ook op maat gewerkt, bijvoorbeeld ook in functie van de responsiviteit (wat werkt voor welke jongere) meer ingezet op groepsgericht werken met aanvullend individuele aanpak op basis van de noden van de jongere (bijv. cognitieve vaardigheden, invloed van groepsdruk,...).

In die gevallen zou het meer zinvol zijn om het casuoverleg op groepsniveau te brengen, zodat een gezamenlijk aanpak besproken kan worden. Ook uit het bovenvermelde KOMPAS+-onderzoek blijkt dat voor minstens 49 van de 79 jongeren (62%) groepsdruk op één of andere manier een rol speelt bij het plegen van criminele feiten. De jongeren handelen onder invloed van *peer pressure*, of handelen in opdracht van vrienden of kennissen.

De mogelijkheid tot bespreking op groepsniveau wordt enerzijds voorzien in het decreet casuoverleg rond verwerking van persoonsgegevens dat nu voorligt bij de Raad van State voor advies, anderzijds moet het Protocol van de Procureur des Konings, dat nodig is in het kader van het beroepsgeheim om informatie te kunnen delen op een casuoverleg, expliciet melding maken van de mogelijkheid tot groepsbespreking.

➤ *Ketenaanpak uitbreiden qua doelgroep en vaste partners*

Het is belangrijk dat een ketenaanpak rond jeugddelinquentie niet stopt op 18 jaar. Immers, criminaliteit stopt dan ook niet plots en het is belangrijk voor de continuïteit in de opvolging van de jongere dat de omkadering die hij op dat moment heeft, nog kan blijven doorlopen. Anders loopt men het risico om op 18 jaar plots zonder omkadering te vallen en volledig op eigen benen te staan, wat het risico om opnieuw in de criminaliteit te verglijden alleen maar vergroot. Daarom moet elke ketenaanpak ook rekening houden met deze transitieleeftijd, en minstens tot 23 jaar kunnen blijven doorlopen. Zo werd in 2022 KOMPAS+ al uitgebreid zodat de jongeren die bij hen in een traject zitten nog na hun 18^e verjaardag verder kunnen opgevolgd worden.

Uit het bovenvermelde onderzoek naar KOMPAS+ komt naar voren dat er nood is aan een uitbreiding van de doelgroep, omdat voor sommigen de ketenaanpak te laat komt. De suggestie wordt gedaan om ook iets 'lichtere' dossiers te laten instromen. Op die manier kan misschien erger voorkomen worden, want voor sommige jongeren, die net op het randje balanceren van de doelgroepomschrijving, heerst er soms het gevoel op het terrein dat men gewoon moet wachten tot de zaken escaleren. Het toelaten van deze lichtere dossiers zou er kunnen voor zorgen dat het niet zo ver hoeft te komen en wordt vermeden dat jeugdige delinquenten recidiveren en zwaardere feiten gaan plegen en alsnog bij de ketenaanpak terecht komen.

Daarnaast blijkt substantieel deel van de KOMPAS+ jongeren zwak(ker) begaafd te zijn. Minstens 21,3% van de jongeren heeft een verstandelijke beperking of vermoedelijk een verstandelijke beperking heeft. Deze specifieke problematiek vereist een duidelijke expertise vanuit het VAPH of werkingen die gespecialiseerd zijn in jongeren met een matige verstandelijke beperking, die momenteel nog niet betrokken zijn in het KOMPAS+ netwerk, waardoor die extra ondersteuning nog niet kan geboden worden. Hieruit blijkt dat het (al dan niet) structureel betrekken van VAPH-partners in KOMPAS+ netwerk nuttig en zelfs aangewezen is. Daarom zorgen we dat de VAPH diensten als vaste partner betrokken worden in het ketenaanpak netwerk zodat ook jeugddelinquenten met een zwakke en matige verstandelijke beperking in de ketenaanpak kunnen opgevolgd worden.

Ook blijkt uit de praktijk en uit de bovenvermelde studie dat de lijnen tussen KOMPAS+ en de Gemeenschapsinstellingen, tussen KOMPAS+ en het gevangeniswezen op transitieleeftijd, alsook met jeugdwerk en leerlingenbegeleiders, korter zouden moeten. Heel wat KOMPAS+ jongeren hebben immers ervaring met een verblijf in de gemeenschapsinstellingen, en sommigen komen op een bepaald moment (ook) in de gevangenis terecht. Een afstemming tussen KOMPAS+ en deze partners gebeurde tot nu toe niet, maar we breiden dus de ketenaanpak uit en zorgen ervoor dat de Gemeenschapsinstellingen en het gevangeniswezen operationeel betrokken worden.

Actie 12. Inzetten op vrijetijdsaanbod als standaard voorwaarde bij jeugddelinquentie

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Uit het bovenvermelde onderzoek naar KOMPAS+, blijkt dat de overgrote meerderheid van de jongeren veel tijd doorbrengt op straat (85,1%) en geen gestructureerde vrijetijdsbesteding heeft (84,1%). Een ander onderzoek³ wees al op het feit dat jongeren uit Antwerpen minder dan jongeren in Vlaanderen participeren aan jeugdbewegingen (12,6% versus 18,7%) en aan sportverenigingen (32,7% versus 47,5%).

Daarom wordt er voorzien in de mogelijkheid voor jeugdrechters om een verplicht vrijetijdsaanbod uit te spreken als een voorwaarde. Hiervoor kan beroep gedaan worden op gespecialiseerde organisaties die bijvoorbeeld ontheemingsstochten/bootcamps, ervaringsgerichte projecten en innovatieve projecten voor jongeren aanbieden, sportlessen aan jongeren uit achtergestelde buurten, etc.

2.2 GEMEENSCHAPSINSTELLINGEN

Actie 13. Decretale verankering Kortverblijf

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Het experiment kortverblijf werd eind april 2020 opgezet in functie van twee duidelijke doelstellingen:

- Het verhogen van de instroommogelijkheden van de gemeenschapsinstellingen en het terugdringen van het aantal 'weigeringszaken inzake de zogenaamde bufferfeiten' en het gevoel van straffeloosheid;

³ JOP-onderzoek, Mastari et al., 2020: 43

- Het versterken en versnellen van noodzakelijke partnerschappen inzake beslissingen tot gesloten begeleiding. Door de beslissingslijnen aan te pakken, moest een gedifferentieerde aanpak op maat en een versnelde doorstroom met gepaste begeleiding in de context gerealiseerd worden.

Uit de evaluatie blijkt dat kortverblijf als zeer positief geëvalueerd wordt door de verschillende partners op het terrein. Dit kortverblijf heeft ervoor gezorgd dat er in vergelijking met de 256 weigeringen in het jaar 2019-2020, nog maar 11 weigeringen waren vanaf april 2020, en nog eens een jaar later nihil waren. We zitten sinds de start in april 2020 intussen aan ongeveer 800 aanvragen. De doelrealisatie op de 2 centrale doelstellingen is duidelijk aantoonbaar.

Uit de permanente monitoring blijkt dat doorheen bepaalde piekperiodes (de differentiatie via kortverblijf in combinatie met het anticiperen op het aanhouden van deze piekmomenten) het een efficiënte en noodzakelijke ingreep is in het vermijden van weigeringen en het anticiperen/opvangen van deze overdruk. Ook inhoudelijk is de input voor de evaluatie positief. Op niveau van het versterken en vereenvoudigen van beslissingen ervaren de partners het werken met herkenbare aanspreekpunten als een zeer grote vooruitgang. Het inzetten op vaste contacten en herkenbare referentiefiguren is een belangrijke meerwaarde.

Door de decretale verankering van kortverblijf komen we tegemoet aan een legistische basis voor de vraag vanuit de jeugd magistratuur naar meer differentiatie voor instroom in een gemeenschapsinstelling. De jeugdrechtbank krijgt op deze manier een bijkomende mogelijkheid om te differentiëren inzake de duur van geslotenheid. Voor de minderjarige wordt van bij aanvang duidelijkheid geboden in de duur van de sanctie, namelijk 14 dagen.

Tijdens kortverblijf wordt ingezet op een snel en inhoudelijk gedifferentieerd uitstroomtraject (lopende maatregel, HCA-maatregel, ambulante maatregel, delictgerichte contextbegeleiding of positief project). De snelle beschikbaarheid met meerdere opties laat een besluitvorming op maat toe. Kortverblijf kan ook als vervangende reactie worden opgelegd.

Actie 14. Veiligheid in de gemeenschapsinstellingen garanderen door aandacht voor bendevorming

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

De gemeenschapsinstellingen voeren reeds een beleid waarbij geanticipeerd wordt op negatieve groepsdynamieken. Dit is niet nieuw, we verwijzen bijvoorbeeld naar jongeren met extreem gedachtegoed en het vermijden van risico's om andere jongeren negatief te beïnvloeden en het belang van meer geïndividualiseerde aanpak en programma's. Naast de ervaringen met radicalisering is het ook van belang blijvend te anticiperen op negatieve groepsdynamieken en informatie-uitwisseling naar aanleiding van recente fenomenen, we kunnen hier verwijzen naar jongeren betrokken op drill-rap of andere vaak snelgroeiende subculturen. We verwijzen naar het belang van andere acties zoals de samenwerking tussen de gemeenschapsinstellingen en politie/justitie in de vorm van een lokale ketenaanpak om een snel en gezamenlijk beeld te krijgen van dynamieken in de jongerencultuur. Het spreekt voor zich dat de gemeenschapsinstellingen hierin ondersteund worden om zowel voor de jongeren aanwezig in de gemeenschapsinstellingen en het personeel de nodige initiatieven te nemen om de veiligheid te garanderen, zoals bijvoorbeeld flexibele mogelijkheden om jongeren in aparte leefgroepen, campussen te plaatsen, het beschikken over ondersteunende informatie over de jongeren en toegang tot de recentste inzichten over (lokale) ontwikkelingen binnen deze subculturen.

Actie 15. Extra veiligheidsmaatregelen in de gemeenschapsinstellingen

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Naar aanleiding van de transitie van de gemeenschapsinstellingen naar gesloten publieke jeugdinstanties, organiseert het Agentschap Opgroeien een centraal aangestuurd veiligheidsmanagement. Er wordt een extra performantieprogramma veiligheids-infrastructuur opgenomen waaraan de (ver)nieuwbouwprojecten van de gemeenschapsinstellingen moeten voldoen. Deze eisen zijn opgemaakt met input vanuit verschillende disciplines en expertises op vlak van veiligheid en geslotenheid en worden frequent geëvalueerd en bijgesteld. De gewijzigde bepalingen resulteren in aanpassingswerken aan veiligheidsinfrastructuur op bepaalde campussen (o.a. het integreren van een positiebepaling in het alarmsysteem voor personeelsleden, het aanpassen van de deurgehelen aan de weerstands- en veiligheidseisen, het optimaliseren van de perimeters). In het personeelsplan van de gemeenschapsinstellingen werd naar aanleiding van de implementatie van het decreet alle veiligheidsfuncties geëvalueerd en overal op het niveau van de gesloten campussen gebracht. Het gaat hier dan over de veiligheidsfuncties rond onthaal- en doorgang en de nachtbeveiliging.

Ook werden een aantal aanpassingen gedaan ter beveiliging van het personeel en ter voorkoming van ontsnappingen zoals het aanpassen van de veiligheidsperimeters (verhogen omheining, veiligheidsmaatregelen ramen en deuren, etc).

Actie 16. Inzet op recidive via risicotaxatie en risicomangement

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Het jeugdgedelinquentierecht realiseert een belangrijke shift om meer in te zetten op het in kaart brengen van de achterliggende factoren die leiden tot bijvoorbeeld het plegen van een jeugddelict. Met de gesloten oriëntatie als startpositie voor ieder traject waarbij het Openbaar Ministerie en de zetel beslissen dat geslotenheid nodig is, wordt een risicotaxatie en oriëntatie decretaal voorzien. Dit moet leiden tot een betere beeldvorming over minderjarigen in Vlaanderen die geplaatst worden in een gemeenschapsinstelling. Die data, cijfers zullen op termijn meer handvaten bieden tot beleid en het voorzien in wat nodig is voor de doelgroep.

Actie 17. Bijkomende capaciteit Gemeenschapsinstellingen

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

De uitbreiding van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen wordt gerealiseerd in de uitbreiding van De Grubbe te Everberg. Het tijdspad daarvan werd enerzijds bepaald door de uitbreiding van de infrastructuur en door de budgettaire ruimte en de problemen bij het aanwerven van nieuwe

personeelsleden anderzijds. Er wordt zo een verdubbeling van de capaciteit voorzien in 23, van 45 naar 80 plaatsen voor jongens en meisjes.

De voorbije drie jaren, na het inwerkingtreden van het decreet jeugddelinquentierecht, verbleven er op jaarbasis ongeveer 120 minderjarigen regulier geplaatst op basis van een VOS-vordering. Bij momentopname betekent dit dat er telkens een 40-tal jongeren (zowel jongens, als meisjes) in de gemeenschapsinstelling zaten puur op basis van een VOS-vordering. Deze begeleidingscapaciteit wordt nu gerealiseerd in private voorzieningen. Het betekent dat na een transitieperiode deze 40 plaatsen beschikbaar worden in functie van doorstroom voor jeugddelict. Enkel de 40 plaatsen voor time-out blijven behouden voor jongeren met een VOS-dossier.

Door dus slachtoffers eindelijk te scheiden van daders, zijn dus 40 plaatsen vrij gekomen. Dat betekent dat we – na het realiseren van de volledige invulling van de capaciteit te Everberg - voor Vlaanderen op een totale capaciteit van 342 plaatsen, waarvan 40 voor time-out, komen voor de gesloten opvang van jeugddelinquenten. Daarnaast zorgde ook het ingevoerde kortverblijf voor bijkomende capaciteit, waardoor er praktisch geen weigeringen meer zijn tot het opnemen van jeugddelinquenten, iets dat tot twee jaar geleden ondenkbaar was. We zien dit ook terug komen in de cijfers. Daar waar er in 2018 nog 732 jeugddelinquenten worden opgenomen, waren dat er in 2022 1.035, een stijging van meer dan 300 opnames t.a.v. 2018 (+ 41%).

Tot slot zijn er ook steeds 8 beschikbare plaatsen voor uithandengegeven jongeren in het Vlaams Detentiecentrum te Beveren. Dit brengt de totaalsom op 310 plaatsen exclusief voor jeugddelinquenten.

Actie 18. Samenwerken met Nederland in het kader van grensoverschrijdende drugsproblematiek

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn Minister van Binnenlands Bestuur
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

We verwezen al naar het hoge aantal feiten van instroom in de gemeenschapsinstellingen op basis van de Drugswet: gebruik, bezit en handel (in het bijzijn van minderjarigen). Hier focussen we op jongeren betrokken bij hand- en spandiensten inzake drugcriminaliteit: koerier, uithaler in containers en/of jongeren, minderjarigen betrokken bij (pogingen) tot aanslagen in het kader van de druggerelateerde criminaliteit – deze laatste van Nederlandse origine.

In dat kader is het dus van belang om samen te werken met de Nederlandse overheid.

Voor wat betreft de betrokkenheid van minderjarigen bij de georganiseerde drugcriminaliteit. Hier willen we vooral ook lokaal bekijken met politie, parket, jeugd en ook wel rond referentiemagistraten 'drugs' hoe we een dergelijke samenwerking kunnen opzetten. Gelet dat dit ook vaak lokaal issue is, i.c. Antwerpen, havengebied... kan de lokale ketenaanpak hierin wel een belangrijke rol spelen in functie van het in kaart brengen.

Tot slot wat betreft de Nederlandse jongeren die hier gevat worden (in Antwerpen en/of havengebied) en dan geplaatst worden in De Grubbe/gemeenschapsinstellingen willen we inzetten op een zo snel mogelijke uitleveringsprocedure. Dit doen we, met resultaat, in samenwerking met de jeugdparquetten. Het is van belang dit blijvend op te volgen gelet op de impact op onze capaciteit. Verder is overleg en samenwerking met Nederland noodzakelijk (bijv. in functie van gevolg na uitlevering naar Nederland)

(we hebben signalen van Nederlandse collega's van jeugdreclassering dat jongeren daar gekend zijn in de hulpverlening, gesloten instellingen).

3. OUDERLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

Het vernieuwde jeugddelinquentierecht hecht veel belang aan de ouderlijke verantwoordelijkheid. Zo worden ouders reeds betrokken bij de maatregelen en sancties ten aanzien van de minderjarige, zoals de delictgerichte contextbegeleiding, en worden ouders ook geacht naar de zittingen van de rechtbanken te komen.

In Vlaanderen worden ouders al sterk betrekken in het kader van jeugddelinquentie. Dit werd ook expliciet opgenomen in het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht, in tegenstelling tot de andere deelstaten. Een snelle en intensieve reactie in de omgeving van de jongeren die ook actief de ouders aanspreekt en betreft, zoals de delictgerichte contextbegeleiding is van groot belang. We voorzien dat dit aanbod beschikbaar is en naadloos kan opstarten na bijvoorbeeld een periode in een gesloten gemeenschapsinstelling.

Met onderstaande acties willen we de rol van de ouders, die in eerste instantie verantwoordelijk zijn voor hun kinderen, nog versterken.

Actie 19. Ouders betrekken op casusoverleg

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Uit bovenvermeld onderzoek naar de ketenwerking KOMPAS+ in Antwerpen, blijkt dat minstens drie vierde (75,9%) van de jongeren gezinsleden hebben die gekend zijn bij politie en/of justitie.⁴ Uit een andere studie over uit handen gegeven jongeren in België⁵ kwam naar voren dat bij 34,1% van de jongeren de broer(s) en/of zus(sen) ook contacten hadden met het gerecht (de jeugdrechtbank inbegrepen; politiecontacten werden in dit onderzoek niet meegerekend). Voor 14,2% van deze jongeren was duidelijk dat vader gerechtelijke voorgaanden had. De geregistreerde gerechtelijke contacten van de moeder bleken daarentegen verwaarloosbaar (0,5%).

De hoge mate van geweld in de gezinnen is tevens een opvallende vaststelling uit het onderzoek van KOMPAS+. In 35 (44,3%) dossiers wordt melding gemaakt van relatieproblemen tussen de ouders of een problematische echtscheiding. In minstens 38 dossiers (48,1%) is er sprake van fysiek geweld in het gezin. Bovendien zou er in minstens 29 dossiers (36,7%) sprake zijn van psychisch geweld binnen de gezinscontext. In 10 van de 15 dossiers wordt gemeld dat er sprake is van intrafamiliaal geweld. In totaal 10 van de 15 jongeren zou in matige of hoge mate getuige geweest zijn van geweld in het gezin. Bovendien zouden minstens 5 jongeren in matige of hoge mate mishandeld zijn geweest als kind binnen de gezinscontext. In realiteit kan dit cijfer nog sterk oplopen, aangezien er voor 8 jongeren geen informatie hierover beschikbaar is.

Wat betreft gezondheidsproblemen, blijkt in een derde (34%) van de dossiers een verslavingsproblematiek te zijn binnen de gezinscontext. In de helft (50,6%) van de gezinnen is daarenboven sprake van psychische of fysieke ziekte (ouder(s) en/of broer(s) of zus(sen)). Drie vijfde van de gezinnen (60,6%) is getekend door trauma. Concreet kan het gaan om een ongeval, of trauma's

⁴ Hier worden contacten met de politierechtbank niet bijgerekend.

⁵ Nuytiens, Christiaens & Eliaerts, 2005

met betrekking tot oorlog en/of migratie, IFG in het verleden, enz. En bijna 1 op 5 jongeren (19%) groeit op in een ongeschikte of onveilige woonsituatie of huisvesting.

In de dossiers is ook heel wat informatie terug te vinden over de situatie met betrekking tot de opvoeding. Het beeld dat hier geschetst wordt, is niet rooskleurig. Het is een beeld van verstoorde of adversieve opvoedingsstijlen, met weinig consistentie en ontbrekende steunfiguren. Het feit dat in drie vierde (74,5%) van de dossiers er VOS-antecedenten gekend zijn, is hier tekenend. Het gaat concreet om VOS-registraties door het parket. Voor 5 van de 15 is er in 5 gevallen sprake geweest van een MANO (maatschappelijk noodzaak) via het OCJ⁶.

In maar liefst 86,1% van de dossiers wordt er in nog steeds hetzelfde onderzoek melding gemaakt van een gebrek aan ouderlijk toezicht en begrenzing. Bovendien is er in 69,6% van de dossiers sprake van een verstoorde relatie tussen ouder en kind. In 14 van de 15 dossiers wordt melding gemaakt van 'geringe opvoedingsvaardigheden bij de ouders'. In meer dan de helft van de dossiers (53,2%) wordt geoordeeld dat er een gebrek aan zorg, bijstand en aanmoediging is. Voor minstens 27,8% van de jongeren wordt zelfs genoteerd dat er sprake is van verwaarlozing. Bovendien zou minstens 42,6% van de jongeren een gebrek hebben aan (volwassen) steunfiguren in zijn of haar omgeving. In bijna 4 op de 10 dossiers (39,2%) zou er sprake zijn van onenigheid tussen de ouders over de opvoeding van de kinderen. In minstens 3 op de 10 dossiers (29,1%) zou er sprake zijn van een verwennende opvoedingsstijl. Ten minste 1 op 5 jongeren (19%) groeit op in een gezin waar er sprake is van parentificatie. Dit wil zeggen dat de jongere de rol opneemt van de ouder in het gezin en dus ook de taken en verantwoordelijkheden die hier aan verbonden zijn.

Sommige respondenten uit het onderzoek gaven aan dat het niet altijd wenselijk is om de ouders te betrekken, aangezien de ouders als (mede) verantwoordelijk worden gezien voor de problematiek van de jongere en/of de escalatie van het traject. Concreet gaat het dan om ouders die er niet altijd onvoorwaardelijk zijn voor hun kind, of ouders die niet standvastig zijn. Bovendien zou in sommige dossiers zelfs gebleken zijn dat het te nauw betrekken van de ouder(s) bij de hulpverlening zelfs nefast kan zijn voor het contact tussen ouder en jongere.

Bovenstaande cijfers tonen aan dat veel problemen die jongeren hebben zich manifesteren in het gezin. Dat maakt het voor veel jongeren onmogelijk om op eigen houtje uit hun criminele vicieuze cirkel te geraken, als ze telkens opnieuw geconfronteerd worden met de problemen thuis en hier geen ondersteuning en structuur vinden, laat staan dat ze thuis geconfronteerd worden met criminele activiteiten van hun gezinsleden. Daarom worden ook de ouders telkens betrokken op een casusoverleg, en indien zich binnen het gezin van de jongere problemen situeren die zijn criminaliteit in de hand hebben gewerkt, worden deze problemen eveneens mee besproken op het casusoverleg en wordt de ouders ook een hulpverleningstraject aangeboden, zodat een eventuele vicieuze cirkel doorbroken kan worden en uiteindelijk de jongere niet steeds opnieuw in criminaliteit verglijdt.

Actie 20. Verschijningsplicht en strafrechtelijke sanctionering ouders

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Criminaliteitsbestrijding is geen uitsluitende taak van de overheid. Ook burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties hebben hierin een verantwoordelijkheid. Ouders hebben niet alleen een morele maar ook een juridische verplichting om zorg te dragen voor hun kinderen, in alle aspecten

⁶ Het OCJ onderzoekt of het in verontrustende situaties noodzakelijk is om van overheidswege hulp op te starten of verder te zetten (mandaat maatschappelijke noodzaak).

van het leven. Ze hebben een opvoedingsplicht en zijn aldus medeverantwoordelijk voor het gedrag van hun kinderen. Crimineel gedrag van hun kind zou erop kunnen wijzen dat zij die verantwoordelijkheid niet nemen, wat het treffen van sancties jegens die ouders kan rechtvaardigen. Ouders zijn dus verantwoordelijk voor het doen en laten van hun kinderen. Wanneer zij hierin te kort schieten, en daardoor hun kinderen op het verkeerde pad terecht komen, moeten ook deze ouders op hun plichten gewezen worden. In Engeland kent het Youth Justice System niet alleen sancties gericht op de jonge dader, maar ook op zijn ouders. Daarom werd in het decreet jeugddelinquentierecht ingeschreven dat ook de ouders actief mee betrokken worden in het gerechtelijk traject dat hun kind doorloopt. Ouders worden in de uitvoering van maatregelen en sancties actief betrokken en dit in alle reacties voorzien in het decreet. Binnen het jeugddelinquentierecht zetten we in op intensieve begeleiding van de jongere in zijn gezin en context. Binnen deze begeleiding wordt ook actief gewerkt met de ouders, gezinsleden,... via gerichte begeleiding. De begeleiding maakt ook gebruik van de wetenschappelijk onderbouwde methodieken, namelijk de principes van what works. Dit blijkt ook uit de resultaten van het onderzoek naar de delictgerichte contextbegeleiding. We blijven hier verder op inzetten.

Een jongere onder de 18 jaar zou bovendien altijd moeten verschijnen voor de jeugdrechter in aanwezigheid van de ouders. Op dit moment kan de rechter dit opleggen, en er ook een boete aan koppelen bij het niet verschijnen van de ouders, maar dat is niet verplicht. We bekijken of het mogelijk is om, zoals in Nederland, de verschijningsplicht van ouders te verplichten in zaken waarbij minderjarige kinderen betrokken zijn in jeugddelicten voor de jeugdrechter.

We gaan in overleg met de jeugdmagistratuur en het federale niveau en evalueren de al bestaande dwingende bevoegdheden van de jeugdrechters voor situaties waarin blijkt dat er geen enkele vorm is van ouderlijke betrokkenheid. De jeugdrechter kan immers al een dwingend appel doen op de ouders in functie van de noodzakelijke betrokkenheid en dit ook voor jeugddelinquentie. We verwijzen naar de mogelijkheden en bevoegdheden van de jeugdrechter inzake de ontzetting van het ouderlijk gezag, het toezicht op de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen tot de reactiemogelijkheden (van een geldboete tot gevangenisstraf) bij een zogenaamd gemis aan toezicht voor minderjarigen die een jeugddelict plegen zoals geregeld in het jeugdrecht. Er moet onderzocht worden of die reactiemogelijkheden nog moeten aangevuld worden, met bijvoorbeeld werkstraffen. Aanvullend kunnen we nog verwijzen naar de burgerlijke aansprakelijkheid van ouders in het vergoeden van de schade aangericht naar slachtoffers naar aanleiding van jeugddelicten.

4. INFORMATIE-UITWISSELING

Er wordt ook ingezet op het verbeteren van de informatie-uitwisseling en informatie-doorstroming tussen verschillende diensten en tussen verschillende bevoegdheidsniveaus. Ook worden bestaande lacunes weggewerkt op vlak van slachtoffers, de overgang tussen minder- en meerderjarigheid en tussen verschillende diensten die instaan voor de opsporing, opvolging en begeleiding van jeugddelinquenten.

Actie 21. Versterkt inzetten op aandacht voor slachtofferschap

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023

Bij ernstige strafzaken met volwassenen daders wordt de dienst slachtofferonthaal van de justitiehuisen systematisch gevat door het parket om slachtoffers te informeren tijdens de strafuitvoering. Bij jeugddelicten merkten we dat dat tot nu toe minder structureel verliep. Maar

slachtoffers zijn slachtoffers, of ze nu het slachtoffer zijn van een minderjarige of meerderjarige dader. Slachtoffers van minderjarige daders moeten dus vanzelfsprekend dezelfde zorg en aandacht krijgen als slachtoffers van volwassen daders, zoals ook de COL 16/2012 hierin geen onderscheid maakt. Het College van Procureurs-Generaal heeft daarom deze COL in herinnering gebracht bij de jeugdparketten zodat de dienst slachtofferonthaal in alle dossiers systematisch gevat wordt.

Slachtoffers of nabestaanden van ernstige feiten gepleegd door minderjarigen hebben snel recht op correcte informatie. Ze moeten bij het begin beter op de hoogte gebracht worden over het traject dat zal volgen, maar ook bij een herziening of een beëindiging van een maatregel door de jeugdrechter moeten slachtoffers dit zo snel mogelijk weten. Daarom brachten we in 2022, in uitvoering van artikel 16 van het decreet inzake het informeren van slachtoffers, een besluit op de Vlaamse Regering, dat het mogelijk maakt om slachtoffers te informeren bij een herziening van een maatregel of sanctie die door de jeugdrechter werd opgelegd. Dat betekent bijvoorbeeld als de straf van de dader in de gemeenschapsinstelling afgerond is en die een ander traject krijgt opgelegd, slachtoffers daar van op de hoogte worden gebracht dat hun dader weer vrij kan rondlopen. We duiden dus, net zoals bij volwassenen, de dienst slachtofferonthaal aan om deze taak op zich te nemen, wanneer zij gevat zijn.

Ook bij mogelijke ontsnappingen uit de gemeenschapsinstellingen, zal de dienst slachtofferonthaal instaan voor het verwittigen van de slachtoffers, zodat slachtoffers niet in de krant moeten ontdekken dat hun dader ontsnapt is. In 2023 maken we hier opvolgend werk van een operationeel traject met alle stakeholders, want ook andere (federale) actoren binnen de keten van het jeugddelinquentierecht moeten hun verantwoordelijkheid naar slachtoffers toe opnemen: samen met het openbare ministerie en de (griffies van) de jeugdrechtbank, de jeugdparketten, de dienst slachtofferonthaal en de diensten binnen Opgroeien zorgen we er in 2023 voor dat slachtoffers meer en beter geïnformeerd worden, ook dus naar aanleiding van ernstige feiten gepleegd door minderjarigen.

Daarnaast wordt er onderzocht of er voor minderjarige daders een automatische vatting kan zijn voor de diensten slachtofferonthaal bij de meest ernstige feiten.

Actie 22. Betere informatie uitwisseling tussen de politie en de gemeenschapsinstellingen via samenwerking en lokale ketenaanpak

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	Minister van Binnenlands bestuur
Timing	2023-2024

Door het structureel maken van de samenwerking tussen de gemeenschapsinstellingen en de diensten die lokaal werken met jongeren die in de gemeenschapsinstellingen verblijven en/of er uitstromen, kunnen ook meer gerichte afspraken gemaakt worden. Er zijn al afspraken om bijvoorbeeld in het kader van de herziening van bepaalde maatregelen en sancties de diensten voor slachtofferonthaal te informeren. We bekijken om deze afspraken uit te breiden naar wanneer een jongere wordt opgenomen en vrijgelaten uit de gemeenschapsinstelling en naar analogie met volwassen in die gevallen te zorgen voor push-berichten naar lokale besturen.

We maken verder werk om in overleg met de jeugdparketten, de gemeenschapsinstellingen, de sociale diensten van de jeugdrechtbank en de lokale besturen en de lokale politiediensten een performante informatiedoorstroom op te zetten bijvoorbeeld in functie van de opvolging van voorwaarden voor jongeren na verblijf in de gemeenschapsinstellingen.

Actie 23. Uitwisseling met Nederland: nieuwe fenomenen vergen nieuwe samenwerkingsvormen

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Recent en duidelijk druggerelateerd zien we dat ook de jongerencriminaliteit de grenzen oversteekt. Zo is het drillrap-fenomeen ondertussen helemaal overgewaaid naar Vlaanderen, zien we ook in Vlaanderen een toename aan wapendracht (vnl. steekwapens) bij jongeren, en is de grens tussen Vlaanderen en Nederland helemaal vervaagd voor wat betreft de war on drugs. Minderjarigen steken zelfs voor een bedrag van slechts 50 euro de grens over om ingezet te worden voor aanslagen of het uithalen van drugs in de haven. Daarom zullen we op regelmatige basis overleg plegen met de Nederlandse collega's om goede praktijken uit te wisselen.

In samenwerking met de federale minister van Justitie en de Nederlandse overheid zal gekeken worden hoe te voorkomen dat Nederlandse jongeren de grens oversteken in het kader van drugscriminaliteit.

Rond minderjarige verdachten uit Nederland die in Vlaanderen opgepakt worden, maken we verder afspraken in functie van hun verblijf hier in een gemeenschapsinstelling en uitlevering naar Nederland zoals eerder vermeld. Ook Nederlandse collega's van jeugdreclassering zijn vragende partij in functie van samenwerking in concrete dossiers en trajecten van jongeren. In dat kader organiseren we een Vlaams-Nederlandse justitietop.

Actie 24. Een aangepaste gegevensdeling over de min- en meerderjarigheid

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt internationaal dat jeugddelinquentie niet stopt op 18-jaar. In tegendeel, de groep 16 tot 23 jarigen blijkt verhoudingsgewijs het grootste aandeel te hebben in de criminaliteitscijfers. Dit is niet onlogisch gelet op de wetenschappelijke evidentie dat zowel sociaal als neurologisch de ontwikkeling ten volle speelt op niveau van impulscontrole, inschatting van risico's, etc. We verwijzen naar de inzichten die ook internationaal leidden tot een geïntegreerde aanpak in wat men de transitieleeftijd noemt, dus overheen de grens van de min- en meerderjarigheid. Zo blijkt bijvoorbeeld de groep 16 tot 23 jarigen qua ontwikkeling veel homogener dan de groep 12 tot 18 jarigen. Ook in Vlaanderen moeten we deze inzichten sterker vertalen in de aanpak van jeugdcriminaliteit. In eerste instantie moeten we de actoren uit het jeugddelinquentierecht en volwassenrecht sterker in staat stellen patronen en gemeenschappelijke trajecten te ontwikkelen, dit ook in het belang van de adolescent, jongvolwassene. Concreet betekent dit dat we verder investeren in gegevensdeling tussen de correctionele en jeugdrechtbanken, tussen de gemeenschapsinstellingen en de collega's van het volwassen gevangeniswezen en tussen hulpverleners in de jeugdzorg en de volwassenzorg.

We merken dat informatiedeling vaak stopt op de grens tussen de min- en meerderjarigheid. Actoren uit de jeugdzorg, het jeugddelinquentierecht,... moeten de rol lossen en de begeleiding, de strafuitvoering wordt overgenomen door actoren uit het 'volwassensysteem'. Dit is zowel voor de net 18-jarige absurd, maar ook voor de actoren uit het 'volwassensysteem', die vaak blind varen zonder

toegang of kennis over het traject van de jongere in het jeugdrecht. Op vlak van informatiedoorstroming is er dus nog veel werk aan de winkel, zodat actoren uit het volwassensysteem automatisch toegang hebben tot informatie over trajecten tijdens de jeugd.

Actie 25. Bijkomende investeringen in geïntegreerde data en monitoring

Coördinerende minister(s)	Minister van Justitie en Handhaving Minister van Welzijn
Meewerkende minister(s)	
Timing	2023-2024

Meer en meer beschikken we over data van jeugddelinquentie in Vlaanderen. We kunnen op basis van de instroom op de jeugdparketten, de beslissingen van de jeugdrechtbanken en de gegevens van de uitvoering van de reacties op jeugddelinquentie, bijvoorbeeld het aantal jongeren in de gemeenschapsinstellingen, aantal gemeenschapsdiensten,... een beeld geven van de jeugdrechtketen in Vlaanderen. We stellen echter vast dat cijfers vaak op diverse beleidsniveaus worden geregistreerd (of net niet), dat we in België (zowel voor min- als meerderjarigen) algemeen één van de laatsten zijn zonder recidivemonitoring, etc.

In Vlaanderen is onderzoek naar recidive inzake jeugddelinquentie bijvoorbeeld na een verblijf in de gemeenschapsinstellingen vrij uniek. Het is ook niet evident, gelet op het feit dat er nog altijd een zeer diverse groep van jongeren samen geplaatst worden. Toch blijkt uit eerder onderzoek dat ca. 41% van de minderjarigen die ooit in een gemeenschapsinstelling verbleven eenmaal meerderjarig terug 'feiten' pleegden. Voor de overgrote groep bleef dit éénmalig. Een eerder kleine groep bleef persistent met meerdere feiten (veelpleger). Factoren die beïnvloedend waren: een plaatsing op al op vaak jonge leeftijd, een hoge(re) recidive bij jongeren die geplaatst waren net omwille van een verontrustende situatie,...

Recent onderzoek in Nederland (o.a. de monitor Jeugdcriminaliteit en recente beleidsstukken) spreken aldaar over een te hoge recidive, namelijk 38 % van de veroordeelde jongeren zou binnen twee jaar terug in de fout gaan.

Naar aanleiding van het nieuwe jeugddelinquentierecht werd de voorbije 3 jaar wel aanzienlijk bijkomend onderzoek verricht en een eerste aanzet gegeven naar recidive-onderzoek. Maar het moet en kan beter. Daarom zetten we in op meer en versterkte monitoring en data: we investeren in geïntegreerde data inzake jeugdcriminaliteit en roepen ook de federale overheid op hierop actief en gecoördineerd in te zetten. Zo starten we, volgend op het onderzoek "*Een aanzet tot monitoring van o.a. recidive en desistance in jeugddelinquentietrajecten*", een volwaardig onderzoek naar recidive bij minderjarige jeugddelinquenten. We koppelen dit aan het lopende onderzoek van het NICC naar recidive bij volwassen delinquenten.

Het Nederlandse WODC als kenniscentrum ontwikkelde tevens met de monitoring jeugdcriminaliteit een inspirerend en richtinggevend instrument om evoluties in jeugdcriminaliteit te monitoren. In Vlaanderen is het socio-economisch profiel vrij beperkt in kaart gebracht. Criteria zoals gezinssamenstelling, kenmerken van de socio-economische situatie, etnische afkomst,... kunnen wel gereconstrueerd worden, maar systematische gegevens worden momenteel niet gerapporteerd. Gelet op de unieke registratie via rijksregisternummer en de koppeling aan het lopend initiatief inzake longitudinaal onderzoek kunnen dergelijke data wel vrij eenvoudig aangeleverd worden. Willen we in Vlaanderen een performante aanpak van jeugdcriminaliteit, dan moeten we meer werk maken van een datagedreven beleid.